BARNETS RETT TIL MOR OG FAR

Fakta-ark fra Verdialliansen publisert i januar 2025

FNs Barnekonvensjon artikkel 7.1 inneholder følgende tekst:

> *Barnet skal registreres umiddelbart etter fødselen og skal fra fødselen ha rett til et navn, rett til å erverve et statsborgerskap, og,* ***så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem.***

Konvensjonen uttrykker ikke eksplisitt at begrepet «*foreldre*» viser til biologiske foreldre. Det er likevel godt dokumentert i forarbeider og bakgrunnsdokumentasjon for barnekonvensjonen at konvensjonens utgangspunkt for begrepet «foreldre» er biologisk foreldreskap.

Barnekonvensjonens utgangspunkt er derfor at barn har en konvensjonsfestet menneskerettighet til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem – foreldre her forstått som biologiske foreldre.

Merk at dette ikke bare gjelder barnekonvensjonens artikkel 7, men også den forståelsen av familie og identitet som har vært grunnlaget for barnets rettigheter i barnekonvensjonens artikkel 8 og 9.

I Norge er FNs Barnekonvensjon tatt inn som vedlegg til menneskerettsloven. Det gir konvensjonen status som norsk lov. Konvensjoner som ikke er tatt inn i menneskerettsloven er også forpliktende for Norge, men har noe større tolkningsrom og har ikke samme forpliktelse som norsk lov.

Reformer av ekteskapet, kjønn, reproduksjon og foreldreskap legger press på barnekonvensjonens opprinnelige intensjon og utgangspunkt for forståelse av hvem som er et barns foreldre.

Vi kan ikke påstå at det vil vinne frem i norsk rett at systematisk tildeling av juridisk foreldreskap til andre omsorgspersoner enn barnets biologiske foreldre er et brudd på Barnekonvensjonen.

Desto viktigere er det at politiske reformer og utredning, og den løpende samfunnsdebatten, ikke avviser, men aksepterer korrekt kunnskap om hva som er barnekonvensjonens utgangspunkt.

I forbindelsen med forberedelsene til den omfattende reformen «Felles ekteskapslov» ble følgende spørsmål sendt til en rekke instanser høsten 2007:

> *Henviser barnekonvensjonens forståelse av foreldreskap til biologiske foreldre?*

Noen av svarene henviser også til vårt spørsmål nr. 2, som berørte assistert befruktning og reformens tildeling av juridisk foreldreskap til den kvinnen i paret som ikke føder barnet (medmor).

Korrespondansen er flere år gammel, men dette er barnekonvensjonens historiske grunnlag.

Her er svarene:

DANSKE UNICEF

> *Umiddelbart opererer konventionen med det snævre familiebegreb dvs. kernefamilien og dermed de biologiske forældre. Der var en del international polimik omkring denne definition, da konventionen blev vedtaget i 1989, og jeg ved ikke, om det kan tænkes, at forskellige lande definerer "forældrer" forskelligt.*

INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER I DANMARK

Efter min vurdering må forældrebegrebet som udgangspunkt forstås som de biologiske forældre. Af forskellige årsager kan forældrerollen erstattes af "legal guardians" (dødsfald m.v.), men udgangspunktet er de biologiske forældre (genetiske forældre, fødselsgivende moder, samt fader der påtog sig forældrerollen gennem samliv med moderen ved fødslen). Mange lande har foretaget en reservation til art. 7, så det er anbefalelsesværdigt at undersøge om dette er tilfældet, når man kigger på definitionen af forældre. Ved adoption eller sæddonation og hemmeligholdelse af fædrene ophav er Børnekomiteen kritisk overfor denne politik. Komiteen har nævnt i Concluding Observations i forhold til sæddonation:

"Concerning the right of the child to know his or her origins, the Committee notes the possible contradiction between this provision of the Convention [art. 7] with the policy of the State Party in relation to artificial insemination, namely in keeping the identity of sperm donors secret" (Norway IRCO, Add. 23, para 10. See also Denmark IRCO, Add. 33, para 11).

Og i forhold til adoption:

"…With reference to art. 3 and 7 of CRC the Committee recommends that the State Party consider amending its legislation to ensure that information about date and place of birth of adopted children and their genetic parents are preserved and, where possible, made available to these children upon request and when in their best interest." (Georgia IRCO, Add. 124, paras. 38 and 39.m og andre)"

Som det kan ses er kritikken ved adoption noget mindre, men alligevel påpeges det.

Jeg mener ikke at de lande du nævner har foretaget reservation i forhold til art. 7. Norge udtalte kritik af andre landes reservation (eks. Iran).

REDD BARNA - NORGE

Spørsmål 1: Artikkel 7 slår fast at barnet fra fødselen av har rett til å kjenne sine foreldre, så langt det er mulig. Det er i juridisk litteratur antatt at det artikkelen tar sikte på, er retten til kunnskap om sine biologiske foreldre. Retten til å kjenne sine foreldre som artikkel 7 gir barnet, gjelder bare "så langt det er gjørlig". Hva som er "gjørlig", vil bero på forholdene i det enkelte land.

Spørsmål 2: Under forarbeidende til barnekonvensjonen ble ikke kunstig inseminasjon diskutert. Det vil derfor være opp til hvert enkelt land å tolke artikkelen på dette punkt.

SVERIGES BARNEOMBUDSMAN

Jag har läst ditt e-postbrev med frågor föräldrabegreppet och dess betydelse enligt FN:s konvention om barnets rättigheteter (barnkonventionen). Texten i artiklarna 7, 8 och 9 i konventionen utgår från det biologiska föräldraskapet. Det sociala föräldraskapet omnämns inte uttryckligen i barnkonventionens artiklar. I Unicefs Implementation Handbook betonas dock att begreppet "föräldrar" i artiklarna 7 och 8 ska tolkas att innefatta både genetiska, biologiska och psykologiska föräldrar.1[1] Ett objektivt svar på hur assisterad befruktning ska värderas i enlighet med barnkonventionen bör du söka i Implementation Handbook eller i kommentarer och protokoll från Barnrättskommittén i Geneve, The UN Committee on the Rights of the Child.

UTENRIKSDEPARTEMENTET I OSLO

Hei, jeg kan dessverre ikke gi deg et kort svar på dette. Under følger en redegjørelse for teksten i artikkel 7. Da denne konvensjonsteksten ble opprettet, var det i utgangspunktet biologiske foreldre man hadde i tankene, for å sikre stabilitet for barn gjennom kunnskap om sitt opphav. Mange land ønsket å reservere seg mot teksten pga hemmelig adopsjon og beskyttelse for donorer. De viste også til at artikkel 9 handler om barnas rett til å ikke bli atskilt fra sine foreldre. Dermed ble teksten "as far as possible" inkludert. I Norge, når det gjelder sæddonorer og anonymitet, trådde en bestemmelse i kraft i 2005 som slår fast at barn født etter assistert befruktning ved hjelp av donorsæd har ved fylte 18 år rett til å få opplysninger om sædgivers identitet. Endringene har bakgrunn i anbefalinger fra FNs barnekomite og en fornyet fortolkning av barnets rett til å kjenne sine foreldre etter barnekonvensjonens artikkel 7.1.

BARNEOMBUDET I NORGE

Angående barnekonvensjonen artikkel 7

Du stiller to spørsmål. For det første spør du om barnekonvensjonens forståelse av foreldreskap henviser til biologiske foreldre.

Artikkel 7 gir barnet så langt det er mulig rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem. Det fremgår ikke av bestemmelsens ordlyd om det her siktes til bare biologiske foreldre, eller om også andre som har en foreldrerolle omfattes. En vid forståelse av begrepet foreldre i artikkel 7 vil sammenfalle med slik det er naturlig å tolke begrepet i andre artikler i konvensjonen, eksempelvis artikkel 9 (om separasjon fra foreldre) og artikkel 10 (om familiegjenforening). Det sentrale i disse bestemmelsene er å skjerme barnet mot separasjon fra personer som innehar en foreldrerolle.

Man finner støtte for en slik tolkning av konvensjonen i Unicef Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child s. 117. Her fremgår det at begrepet "foreldre" i artikkel 7 har blitt forstått til både å inkludere biologiske foreldre, personer som rettslig sett anses å være foreldre ved fødsel (eksempelvis fedre som er gift med mor på fødselstidspunktet) og barnets sosiale foreldre (personer som har hatt omsorg som foreldre for et barn i barndommen). Det sentrale er med andre ord at barnet har hatt en tilknytning til personene som foreldre, og begrenser seg ikke til kun omfatte biologiske foreldre.

Du spør også om en systematisert anvendelse av assistert befruktning for lesbiske par vil komme i konflikt med artikkel 7 (1). Dette vil så vidt vi forstår være et spørsmål om artikkel 7 er til hinder for at myndighetene legger til rette for assistert befruktning fordi myndighetene dermed vil bidra til at barn fødes uten at det legges opp til at barnet skal ha en relasjon til den biologiske faren.

Barneombudet kan ikke se at det er av relevans i denne sammenheng om det er snakk om heterofile eller lesbiske par som får assistert befruktning. Spørsmålet knytter seg snarere til i hvilken grad artikkel 7 vil være til hinder for at man benytter anonyme sæddonorer. Ny bioteknologilov fra 2003 opphevet muligheten for å benytte anonyme sæddonorer i Norge.

Det ble i utarbeidelsen av loven lagt stor vekt på barnets rett til å kjenne sine foreldre etter barnekonvensjonen artikkel 7. Barn har dermed rett til å få vite sædgivers identitet når barnet fyller 18 år. Foreldre, både biologisk mor - og eventuell sosial far eller mor - har et særlig ansvar for å gi barnet mulighet til å kjenne sitt biologiske opphav.

JURIDISK FAGPERSON

> *I forbindelse med utarbeidelsen av konvensjonen var ikke dette noe tema, og etter hva jeg er kjent med har heller ikke komiteen kommet med noen general comments (generelle tolkningsuttalelser) vedrørende dette, - og det er dermed overlatt til den enkelte nasjonalstaten å avgjøre dette.*
>
> *Når det gjelder assistert befruktning av den type som er tillatt i Norge,- inseminasjon (og relevant her) av donorsæd, så er det jo ikke lenger adgang til anonymitet etter bioteknologiloven slik det var før, og dette kan jo sees som et skritt i retning av din ønskede forståelse.*
>
> *På den annen side må man jo ta med i betraktning at mange barn i tradisjonelle ekteskap ikke kjenner sitt korrekte biologiske foreldreskap, ettersom farskapet normalt fastsettes etter "pater est", altså avledet av ekteskap med mor, - dessuten, når det gjelder mor, så er hun etter norsk lov "kvinna som føder barnet". Dersom mor har vært i utlandet og mottatt donoregg så beskytter norsk lov altså et genetisk uriktig morskap.... Denne problemstillingen er altså uendelig bredspektret hvis man først analyserer den,- og det er spennende, men også ganske svimlende... Dette er store og vanskelige spørsmål og fint med alle slags innspill og meninger...*

VERDIALLIANSEN KOMMENTERER

Barnekonvensjonens intensjon var å sikre barnet rett til å kjenne og motta omsorg fra sine biologiske foreldre. Dette forutsetter sammenfall mellom biologisk og juridisk foreldreskap som utgangspunkt.

Dersom «*kjønns- og seksualitetsmangfold*» skal likestilles med relasjonen én mann og én kvinne, vil det kreve systematisk avvik fra dette utgangspunktet.

Dette vil føre til omfattende samfunnsendringer, med reform av reproduksjon, juridisk foreldreskap og hele komplekset av hvordan individet og samfunnet forstår seg selv og organiseres. Lover og regler for arv, helsetjeneste, slekt, familie, språk og identitet er allerede under revisjon.

Lover og regler vil måtte endres for å gi relasjoner mellom to eller flere personer, uavhengig av kjønn, juridiske rettigheter til reproduksjon og foreldreskap. Biologisk forbindelse mellom barnet og kvinnen og mannen som ga liv til barnet blir erstattet med juridisk foreldreskap basert på omsorg og relasjon.

Å sidestille alle typer «kjønns- og seksualitetsmangfold» med mor-far-barn-relasjonen vil sette demokratiet under press, og svekke rettssikkerheten for personer, familier, tros- og livssynssamfunn, akademia, politiske organisasjoner og andre som fastholder at ekteskapet er for én mann og én kvinne, og at disse som biologiske foreldre også blir juridiske foreldre til felles barn. Les gjerne mer utfyllende om dette i Verdialliansens kommentar til Venstres forslag om en kjønnsnøytral pater est-regel. Se også Bjørgulv Braanens artikkel i Klassekampen i april 2018.

Det er påpekt at også heterofile par kan motta assistert befruktning som medfører at barnet, uten forutgående adopsjon, får juridisk forelder som ikke er biologisk forelder. Vi avviser ikke at dette medfører etiske problemstillinger, men i slike situasjoner foreligger det medisinske indikasjoner.

Det vi nå står overfor er systematisk og institusjonalisert reproduksjon med bakgrunn i «*kjønns- og seksualitetsmangfold*», og etterfølgende tildeling av juridisk foreldreskap. Realiteten er at det ikke finnes grunnlag i menneskerettighetene for å kreve at juridisk foreldreskap skal etableres direkte, og uten adopsjon, med andre vilkår og kriterier enn biologisk foreldreskap.